

Robert Rudiak

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze

FORMY PREZENTACJI TWÓRCZYCH NA ŁAMACH ZIELONOGÓRSKICH CZASOPISM AKADEMICKICH W LATACH 1959-2014

W bieżącym roku mija 55 lat od ukazania się w Zielonej Górze pierwszego pisma studenckiego, których – jak pokazała historia – było kilkanaście, mniej lub więcej popularnych w swoim środowisku, lepszych i gorszych pod względem zawartości tematycznej, bardziej lub mniej udanych pod kątem prezentacji artystycznych czy formy graficznej. Ale wszystkie łączyła wspólna idea – chęć stworzenia niezależnego forum młodej myśli, swobodnej wypowiedzi i wymiana opinii oraz – co najistotniejsze – umożliwienie debiutu studenckim dziennikarzom, literatom, grafikom, fotografikom, rysownikom, naukowcom etc. I wielu pismom ta sztuka się powiodła, wypromowały one bowiem wielu znanych dziś w kraju i regionie artystów, twórców i animatorów kultury, ludzi pióra, sztuki i nauki.

W październiku 1959 roku z inicjatywy słuchaczy zielonogórskiego Studium Nauczycielskiego ukazał się pierwszy na Ziemi Lubuskiej numer pisma studenckiego „Ogryzki”¹. Wydawcą jego była Rada Uczelniana Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP), a redaktorem naczelnym Józef Baśladyński. Pismo, mimo że miało głównie charakter informacyjny, nie było wolne od prezentacji artystycznych słuchaczy Studium. W trzech numerach, jakie prawdopodobnie się ukazały, znalazły się wiersze Henryka Klejnowskiego² i fraszki Jana Henryka Wojciechowskiego oraz rysunki Ryszarda Westfalewicza, Leopolda Kolbiarza i Krzysztofa Bagińskiego.

Drugim nieregularnikiem zielonogórskiej braci akademickiej była „Etcetera”, która wyszła w 1967 roku³. Wydawcą pisma, które również wychodziło w Studium Nauczycielskiego

1 Pismo formatu A-4 o objętości od 8 do 15 stron było jednostronnie powielane na powielaczu spirytusowym w nakładzie ponad 100 egzemplarzy w cenie 1 zł. Założeniem jego twórców było, aby „Ogryzki” ukazywały się raz w miesiącu. W składzie redakcji byli m.in. Jan Engel, H. Klejnowski, J. Wojciechowski, L. Kolbiarz i R. Westfalewicz.

2 H. Klejnowski wydał tomik *Dialogi*, będący czwartą częścią Zeszytów Poetyckich, wydanych przez PAX w Warszawie w 1969 r. Ponadto jego wiersze znalazły się w almanachu *Kartki wyobraźni* wydanym w 1959 r. przez Lubuskie Towarzystwo Kultury. Był również redaktorem informatorów o Zespole Szkół Budowlanych w latach 1979 i 1996, gdzie pracował jako nauczyciel historii.

3 Pismo liczyło 5 stron i wydawano je techniką powielaczową na hektografie. Redakcja liczyła 12 osób. Prawdopodobnie wyszły tylko 2-3 numery biuletynu. Niestety, żadne z wymienionych pism studenckich „Ogryzki”, „Etcetera” i „Środowisko” nie zachowały się w archiwach organizacji studenckich i repozytoriach bibliotecznych. O wydawnictwach tych piszą m.in. A. Sobecka, *Zielonogórskie*

cielskim, był już Zarząd Uczelniany Związku Młodzieży Socjalistycznej. Redaktorem naczelnym był Henryk Kałużny, a na łamach pisma, mającego ukazywać się co trzy tygodnie, swoje próby poetyckie ogłaszali: Bernard Żelazowski i Henryk K. Bernard, natomiast proza wyszła spod pióra studenta podpisującego się „Borgia”.

Kolejnym pismem było „Środowisko”, które pojawiło się w grudniu 1971 roku. Była to jednodniówka organizacji studenckich szkół wyższych w Zielonej Górze, wydawana przez Radę Uczelnianą ZSP w Wyższej Szkole Inżynierskiej (WSI) przy współudziale żaków Wyższej Szkoły Nauczycielskiej (WSN)⁴. Redaktorem naczelnym pisma był Zdzisław Jaworski, a zastępcą Andrzej Kuśnierz. Na przełomie lat 1971-1972 ukazały się tylko dwa numery, w których prezentowano wiersze Jolanty Pytel, Gabrieli Ostrowskiej, Zbigniewa Dębickiego, Bogdana J. Springera, miniaturę prozatorską Edwarda Mincera i felieton literacki Agnieszki Borys⁵.

Po przemianowaniu WSN na Wyższą Szkołę Pedagogiczną (WSP) studenci, nie mogąc stworzyć własnego pisma, próbowali wyjść poza mury uczelni i utworzyć w 1974 roku oddziały przy istniejących w Zielonej Górze redakcjach „Gazety Lubuskiej”⁶ i „Nadodrza”⁷. Natomiast jako samoistne wydawnictwo studenckie od 1974 roku ukazywał się zawsze w maju biuletyn informacyjny „Bachanalia”, który z okazji Tygodnia

czasopisma studenckie, [w:] *Rola prasy w życiu społeczno-politycznym Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra 1977, s. 49-68; K. Kościeszka, *Zielonogórskie czasopisma studenckie*, „Nadodrże” 1975, nr 9, s. 10; A. Buck, *Literacki ruch młodych w Zielonej Górze (1975-1979)*, „Studia Zielonogórskie” 1998, t. IV, s. 114-115; *idem*, *Literacki ruch młodych*, [w:] *Z dziejów ruchu studenckiego 1971-1981*, red. A. Buck, Zielona Góra 1982, s. 65-66.

4 Jednodniówka była drukowana techniką typograficzną przez poligrafię WSI. W składzie redakcji byli m.in. J. Gałat, P. Małkiewicz, E. Małecka, J. Zięta, G. Miłkowska, J. Pytel, D. Sawoch, R. Suchowski, H. Maszkiewicz (red. graf.) i J. Denmur (fotograf). Zob. (k.k.) [K. Kościeszka], „Środowisko”, „Nadodrże” 1972, nr 3, s. 4; *idem*, *Drugi numer „Środowiska”*, „Nadodrże” 1972, nr 9, s. 4.

5 Z tej grupy tylko J. Pytel-Marciniszyn wydała później książki poetyckie i była redaktorem wielu almanachów. W sumie ukazało się 13 tomików wierszy poetki.

6 W 1974 r. Klub Dziennikarzy Studenckich, działając pod kierunkiem redaktorów dziennika Jana J. Dębka i Lucyny Małachowskiej, otrzymał do swojej dyspozycji rubrykę „Szpalty Studenckie”. Na jego łamach teksty o kulturze, sztuce i nauce w obu szkołach wyższych zamieszczali m.in. Janusz Rećko, Ryszard Żelichowski, Eugeniusz Kurzawa, Arkadiusz Olszowy, Maria Nowakowska, Małgorzata Kowalska, Andrzej Weber oraz korespondent z Gorzowa Władysław Wójcik. „Szpalty” gościły na łamach gazety kilka razy w roku. Zaprzestano ich druku w 1978 r. Zob. A. Buck, *Bibliografia ważniejszych wydawnictw zredagowanych przez studentów WSN-WSP*, [w:] *Z dziejów ruchu studenckiego...*, s. 141-147.

7 W 1974 r. w dwutygodniku „Nadodrże” pojawiła się kolumna „Studenci piszą”, którą redagowali Irena Kubicka – redaktor „Nadodrza” i członkowie KDS: Tadeusz Białecki i Jacek Teodziecki. Kolumnę szybko zastąpiono niesamodzielnym dodatkiem „Młoda Myśl”, który redagowali I. Kubicka i studenci: Alina Rajewska i Wojciech Kubicki. Od 1976 r. dodatkiem kierował red. Andrzej K. Waśkiewicz i Eugeniusz Kurzawa z KDS. Pod koniec 1978 r. „Młodą Myślą” kierowali z ramienia KDS E. Kurzawa i Jerzy Rządźki, a opiekunami byli red. Wiesław Nodzyński i Andrzej Buck oraz od 1979 r. dr Wiesław Hładkiewicz. Na łamach dodatku wiersze prezentowali m.in. Katarzyna Nowicka, Zbigniew Sejwa, Romuald M. Jabłoński, Jan Stecyszyn-Karol, Eugeniusz M. Konieczny, J. Rećko i E. Kurzawa, a rysunki Krzysztof Rutkowski. Teksty teoretycznoliterackie, recenzje, eseje o kulturze i literaturze zamieszczali m.in. Małgorzata Stelmaszczyk, M. Kowalska, A. Weber i C. Markiewicz. „Młoda Myśl” ukazywała

Kultury Studenckiej wypuszczał ZW SZSP⁸. Redaktorami „Bachanalii” byli najpierw Wojciech Stecko, później Andrzej Buck i Krzysztof Żółciak, a od 1978 roku Andrzej Gajda, a publikowali w nim między innymi Mirosław Musioł, Andrzej Buck, Krzysztof Żółciak i Eugeniusz Kurzawa, grafiki zamieszczał Leszek Kania, a fotografie Franciszek Fedorowicz. „Bachanalia” ukazywały się do 1979 roku.

W lutym 1976 roku ukazał się biuletyn „Start-76” z okazji V Ogólnopolskiego Festiwalu Studenckich Teatrów Debiutujących, wydany przez zespół Biura Prasowego przy ZW SZSP, którym kierował E. Kurzawa⁹. Wydano trzy numery, a w nich znalazło się miejsce na poezję. Wiersze zamieścili w „Starcie”: Ewa Piorun, Jan Bił, Maria Kacperska, Eugeniusz Kurzawa, Janusz Rećko i Zbigniew Sejwa, a całość uzupełniły fotografie Zbigniewa Bujkiewicza i rysunki Z. Tarki i Krzysztofa Rutkowskiego. Równocześnie z biuletynem „Start” na łamach „Gazety Festiwalowej”, wychodzącej rokrocznie w czerwcu z okazji Festiwalu Piosenki Radzieckiej, zaczęła się ukazywać studencka kolumna „Młodzi o Młodych”, zastąpiona rok później „Piórem studentów”, oraz dział „Przedstawiamy środowiska akademickie”¹⁰. Interesujący podział dodatków, kolumn i biuletynów studenckich okresu lat 70. i 80. zaproponował A. Buck, zaliczając „Biuletyn Bachanaliowy”, „Seminarijczyka” i „Start-76” do kategorii biuletynów okazjonalnych i okolicznościowych, „Studenckie szpalty” i „Piórem studentów” do informacyjno-publicystycznych, a dodatek „Młoda Myśl” i „Przedstawiamy środowiska akademickie” do grupy kolumn o charakterze społeczno-kulturalnym¹¹.

Dopiero na fali względnego dobrobytu dekadę gierkowskiej nastąpił „wysyp” różnorodnych wydawnictw i gazet, w tym również akademickich. Nie bez racji okres lat 1972-1976 Andrzej K. Waśkiewicz nazwał „erą biuletynów i jednodniówek”¹². W maju 1975 roku w zielonogórskim środowisku pojawiła się kolejna studencka gazeta, jaką była jednodniówka „Factor”, sygnowana przez Klub Dziennikarzy Studenckich (KDS) przy Zarządzie Wojewódzkim Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w Wyższej

się do połowy 1980 r. Magazyn w Ogólnopolskim Konkursie Dziennikarskim zajął I miejsce i zdobył laur „Czerwonej Róży” w kategorii studenckich dodatków do czasopism za okres 1978/1979.

8 Biuletyn drukowano techniką typograficzną lub kserograficzną w nakładzie 800-2000 egzemplarzy. Wydawcą były Rady Uczelniane SZSP WSI i WSP. W kolegium redakcyjnym „Bachanalii” byli: M. Ryżewska, C. Markiewicz, K. Żółciak, A. Buck, A. Olszowy, M. Musioł, E. Kurzawa i graficy: K. Rutkowski, L. Kania, J. Trojanowski, R. Ślusarek i W. Stecko.

9 Biuletyn informacyjny wydawał ZW SZSP, a wychodził on techniką kserograficzną w nakładzie 1000-3500 egzemplarzy. W jego redakcji byli m.in. A. Rajewska, A. Buck, K. Żółciak, Z. Sejwa, K. Nowicka, E. Piorun, A. Neczyński, fotograficy: Z. Bujkiewicz i M. Józefowicz oraz redaktorzy graficzni: K. Rutkowski i Z. Tarka.

10 Kolumnę redagował E. Kurzawa. Ukazało się łącznie siedem numerów kolumny w okresie 1976-1978, a na jej łamach publikowali E. Piorun, A. Rajewska, Z. Sejwa i E. Kurzawa.

11 Zob. A. Buck, *Działalność wydawnicza studentów WSP*, [w:] *Z dziejów ruchu studenckiego...*, s. 113-114.

12 A.K. Waśkiewicz, *Era biuletynów i jednodniówek*, [w:] *Almanach ruchu kulturalnego i artystycznego*, Warszawa 1977, s. 144.

Szkole Pedagogicznej¹³. Jednodniówka stała się cyklicznym i bodaj najważniejszym w historii regionalnego ruchu studenckiego pismem, które ukazywało się przez ponad 15 lat. Pierwszym redaktorem naczelnym był Andrzej Buck, wówczas jeszcze student II roku polonistyki (pełnił tę funkcję do 1981 r.). Skład redakcji stanowili głównie studenci Wydziału Humanistycznego i Pedagogicznego WSP, który szybko poszerzał się o grafików, fotografów i redaktorów technicznych. Pismo od początku stawiało na aktywność kulturalną i prezentację artystyczną studentów, zwłaszcza w zakresie popularyzowania form literackich, działalności teatralnej, prezentacji dokonań plastycznych, fotograficznych, kabaretowych i muzycznych¹⁴.

Na łamach pisma zadebiutowało wielu poetów, prozaików, krytyków, felietonistów, eseistów, grafików, tłumaczy, rysowników i fotografików. W latach 1975-1981 ukazały się wiersze Romualda M. Jabłońskiego, Czesława Markiewicza, Katarzyny Nowickiej, Ryszarda Druha (właśc. Jerzy Rządcki), Eugeniusza M. Koniecznego, Adama Ruszczyńskiego, Andrzeja Webera, Ewy Urbańskiej, Marii Sidorskiej, Tadeusza J. Wojciechowskiego, Wojciecha Lubienieckiego, Ewy Rynkowskiej, Janusza Rečki, Zbigniewa Sejwy, Eugeniusza Kurzawy, Krzysztofa Żółciaka, miniatury prozatorskie Władysława Wójcika, Donaty Koniusz i Andrzeja Webera. Przekłady literackie zamieszczali między innymi Jerzy Mirski, Aleksandra Wróblewska, Jerzy Pietrowski i Donata Koniusz, z kolei rysunki satyryczne Krzysztof Rutkowski i Janusz Kasprzak, a grafiki Leszek Kania, Piotr Misa i Ryszard Ryczkowski. Natomiast krytyką literacką i teatralną na łamach „Faktora” zajmowali się między innymi Wiesław Hładkiewicz, Małgorzata Kowalska, Dariusz Świdkiewicz oraz wspomniani już: Andrzej Buck, Czesław Markiewicz, Janusz Rečko, Jerzy Rządcki, Eugeniusz Kurzawa, Katarzyna Nowicka, Eugeniusz M. Konieczny i Jerzy Pietrowski. W rubryce „Recenzje” szkice i wywiady drukowały wówczas Dżamila Ankiewicz, Halina Mackiewicz, Ewa Urbańska i Małgorzata Kowalska, reportaże zaś zamieszczał Piotr Maksymczak, a fotografie Marek Bartoszewicz, Mirosław Kniaziuk, Krzysztof Malta, Edwin Urbański, Krzysztof Wojciechowski, Jarosław Bulczyński, Ewa Andrzejewska, Arkadiusz Jeske i Janusz Kasprzak.

Zainteresowanie poezją studencką zrodziło potrzebę dołączania od 2. numeru „Faktora” „Arkusza Literackiego”. W debiutanckim arkuszu swoją lirykę prezentował Krzysztof Żółciak, a wiersze Janusza Rečki zamieszczono w drugim wydaniu. Również z inicjatywy „Faktora” wydano techniką powielaczową arkusz poetycki „Wiersze”¹⁵

13 Inauguracyjne wydanie nastąpiło podczas dni kultury studenckiej „Bachanalia”. Nowe pismo liczyło 24 strony formatu A-4 i początkowo było drukowane przez poligrafię Wyższej Szkoły Inżynierskiej w nakładzie 400, a potem 500 egzemplarzy. Z czasem nakład zwiększył się do 600 i 1000 sztuk, a druk przejęło najpierw Zielonogórskie Wydawnictwo Prasowe, a następnie drukarnia WSP.

14 Zob. *Od redakcji*, „Faktor”, nr 1, s. 2.

15 Wiersze w arkuszu zamieścili członkowie Sekcji Literackiej Koła Naukowego Polonistów WSP, a konsultantem wydania była dr Anna Świrek. Arkusz ukazał się jako dodatek do „Faktora” w nakładzie 500 egzemplarzy pod auspicjami Zarządu Wojewódzkiego SZSP w Zielonej Górze.

pod redakcją Andrzeja Bucka z tekstami Katarzyny Nowickiej, Czesława Markiewicza i Andrzeja Webera, którzy następnie zawiązali Studencki Klub Poetycki „54”. Cenną inicjatywą w „Faktorze” było jeszcze publikowanie od 1978 roku kolumny „Debiuty Faktora”, która umożliwiała start literacki młodym adeptom pióra¹⁶.

W czerwcu 1981 roku ukazał się ostatni, 27. numer wydany przez tak zwaną ekipę Bucka, który wyszedł pod wodzą nowego redaktora naczelnego Janusza Kasprzaka (pełnił tę funkcję do 1982 r.). W kolejnym roku wydano dwa, skromne 16- i 24-stronicowe numery „Faktora”, które przygotowała już nowa redakcja pod kierunkiem Katarzyny Baług (1982-1984)¹⁷. W listopadzie 1982 roku wyszedł numer z nową winiętą, zmienioną szatą graficzną i formatem w odmiennej kolorystyce i w zmniejszonym nakładzie¹⁸. Pismo nadal było wydawane przez KDS przy Radzie Okręgowej ZSP, wyraźnie ewoluowało już w kierunku broszury informującej o życiu uczelni i wydarzeniach kulturalnych rozgrywających się w jej murach. Wpływ na to miały nie tylko ogólna apatia i paraliż społeczny w okresie wciąż obowiązującego stanu wojennego, ale przede wszystkim kryzys ekonomiczny, reglamentacja towarów, trudności zaopatrzeniowe i ograniczenia finansowo-materiałowe. Mimo to redakcja miała ambitne plany zachowania ciągłości pisma.

W latach 1982-1989 redaktorami naczelnymi „Faktora” byli: Wiesław Ciepela (1984-1985), Waldemar Obolewicz (1985-1986), Marek Szeles (1986-1988) i Zdzisław Haczek (1988-1989)¹⁹. W tym schyłkowym okresie „Faktora” w dziale „Recenzje” zamieszczano artykuły Brygidy Kościuchy i Jolanty Kamińskiej, eseje Sławomira Kufla, szkice literackie, teatralne i o sztuce współczesnej Ewy Domagały, Marii Brygidy Grzybowicz, Alicji Jędrzejczak-Siłki, Krzysztofa Małty i Janusza Klimenki. W magazynie „Kaczor” zamieszczano rysunki satyryczne Waldemara Moszkowskiego Sikory (pseudonim Władysława Sikory z kabaretu „Potem”), Darka Kłosa, Krzysztofa Jenka i Ewy Andrzejewskiej. W drugiej połowie lat 80. XX wieku na łamach pisma zadebiutowali

16 Z osób, które w latach 70. XX w. debiutowały w „Faktorze”, w okresie późniejszym samodzielnie książki literackie wydali: C. Markiewicz, A. Weber, R.M. Jabłoński, M. Sidorska-Rydzkowska, a książki eseistyczne i historycznoliterackie lub opracowania naukowe m.in. W. Hładkiewicz, A. Buck, J. Rećko, S. Kufel, R.M. Jabłoński, R. Zaradny i K. Lisowski.

17 Zob. *Faktor – jednodniówka*, „Faktor” listopad 1982, s. 2.

18 Pismo drukował Zakład Poligrafii i Wydawnictwo LPGT „Lubtour” w nakładzie do 500 sztuk.

19 Funkcje zastępców redaktora naczelnego pełnili: Krzysztof Malta (1979-1982), Dariusz Kamys (1983-1984), Robert Rudiak (1988-1989), a sekretarzami redakcji byli: Andrzej Gajda (1977-1979), Małgorzata Kowalska (1979-1982), Marek Wiercioch (1982-1983), Krzysztof Lisowski (1983-1984) i Piotr Górski (1988-1989). Redaktorami graficznymi byli: Wojciech Stecko (1975-1977), Krzysztof Rutkowski (1977-1978), Leszek Kania (1978-1981), Waldemar Moszkowski (1982-1985), Tomasz Wołoszyn (1986-1987), Krzysztof Jenek (1987-1988), Sławomir Urbański (1988-1990) i wydań literackich Justyna Gregorowicz (1987-1988), a fotoreporterami redakcyjnymi byli: Mirosław Kniaziuk (1977-1978), Marek Bartoszewicz (1979-1982), Janusz Kasprzak (1980-1981), Wojciech Radkiewicz (1983-1984), Bogdan Pastyrzyk (1984-86), Jarosław Busz (1986-1987) i Jacek Kolesiński (1988-1989). Zob. R. Rudiak, *XV-lecie Faktora*, „Faktor” XI/XII 1988, s. 30.

wierszami Dorota Muszyńska, Anita Simonjetz, Danuta Kubiak, Tomasz Wachnowski, Dariusz Aleksandrowicz, prozą zaś Jacek Malimon. Znalazły się też przekłady Jerzego Pietrowskiego i artykuły o piosence poetyckiej Beaty Bieliniś. Ponadto zamieszczano fotorelacje z imprez kulturalnych Wojciecha Radkiewicza, Bogdana Pastyczyka, Zbigniewa Pietraszkiewicza, Jarosława Busza, Jacka Kolesińskiego i Dariusza Wypycha. Z kolei w rubryce „Prezentacje” znalazły się grafiki Katarzyny Kutzman i Tomasza Wołoszyna.

W październiku 1987 roku powołano równocześnie drugą redakcję literacką „Faktora”, na czele którego stanął Robert Meller. Redakcja tak zwanego „Faktora Literackiego” uznała, że studenckie środowisko pisarskie już nie istnieje i dlatego trzeba wyjść poza mury uczelni, aby promować uzdolnioną artystycznie młodzież, zarówno szkolną, jak i pracującą zawodowo²⁰. W wydaniach literackich „Faktora”, który miał już odmienną winietę, układ i szatę graficzną, zamieszczano po jednym „wierszu przewodnim” uznanych poetów – Kazimierza Dąbrowskiego i Kazimierza Rationia oraz wiersze przedstawicieli młodego środowiska: debiutantów – Ewy Andrzejewskiej, Ryszarda Starzyńskiego, Artura Bakosia, opublikowano manifest poetycki i wiersze członków Grupy Literackiej „Budowa”: Roberta Gromadzkiego, Roberta Kazimierskiego, Jarosława Wróblewskiego, Grzegorza Jareckiego i Michała P. Granata (pseudonim Przemysław Rozenka), teksty Jacka „Katosy” Katarzyńskiego, zamieszczono także prozę Marka Zgaińskiego, Mieczysława Bonisławskiego i Jerzego Marka, felietony na temat sztuki współczesnej Wojtka Kozłowskiego, eseje Jerzego Piesika, recenzje Marka Buzikiewicza, grafiki Doroty Derbot oraz fotoreportaże Piotra Suchodolskiego, Bogdana Pastyczyka i Jarosława Busza²¹.

W 1988 roku ukazały się już ostatnie wydania „Faktora”, w tym jedno „literackie”. Z przyczyn finansowych KDS zaprzestał działań. Zdzisław Haczek, co prawda, wydał jeszcze w formie odbitek kserograficznych tak zwane mikrowydania „Faktora” pod auspicjami Rady Okręgowej ZSP, które były w zasadzie dwustronicowymi drukami ulotnymi w formacie A-3. Pierwsze pojawiło się w listopadzie 1988 roku z okazji Międzynarodowego Tygodnia Studenta, a następne w grudniu i na początku 1989 roku. Jednak poza krótkimi relacjami i przeglądem wydarzeń kulturalnych autorstwa Leszka Kalinowskiego i Zdzisława Haczka, uzupełnionymi rysunkami Sławomira Urbańskiego, nie prezentowano żadnej twórczości artystycznej żaków, głównie z braku miejsca do publikacji.

20 Red. *Faktor – dlaczego tak, a nie inaczej...?*, „Faktor” 1987, s. 3.

21 Osoby, które w latach 80. XX w. debiutowały lub publikowały w „Faktorze”, w późniejszym czasie wydały własne publikacje książkowe: A. Simonjetz, D. Muszyńska, E. Andrzejewska, R. Gromadzki, J. Katarzyński, A. Bakoś, R. Rudiak, P. Rozenek i M. Zgaiński. Warto zaznaczyć, że spośród osób publikujących na łamach zielonogórskich pism studenckich członkami Związku Literatów Polskich zostali m.in. J. Pytel, E. Kurzawa, D. Muszyńska, R. Rudiak, A.M. Szewczuk-Szwedo i K. Koziołek w oddziale zielonogórskim, a M. Zgaiński w oddziale w Poznaniu.

Przez blisko 17 lat wydawania pisma stworzonego przez A. Bucka, w latach 1975-1989 i w 1992 roku w sumie ukazały się 43 numery (niekiedy podwójne), redakcją kierowało 9 redaktorów naczelnych, a na łamach jednodniówki zadebiutowało blisko 50 poetów, 7 prozaików, niemal 20 krytyków literackich i teatralnych, 4 tłumacze, 16 rysowników i grafików, ponad 20 fotografików i przeszło 50 dziennikarzy²². W początkowym okresie ukazywania się „Faktora” pismo to otrzymało wiele nagród, między innymi „Czerwone Róże” za zajęcie I miejsca w kategorii biuletynów studenckich za 1975 rok i w kategorii jednodniówek za sezon 1976/1977 oraz II miejsce w kategorii jednodniówek studenckich za sezony 1977/1978 i 1978/1979, a także Zbiorową Złotą Odznakę SZSP za całokształt działalności na rzecz środowiska.

Reaktywację pisma podjęto dopiero w 1992 roku, już w nowej rzeczywistości, w kapitalistycznej gospodarce, w wolnej i pozbawionej cenzury demokratycznej Polsce. Nowa redakcja, na czele której stanął Radosław Pilonis, wydała w kwietniu w zmienionej szacie i pod zmodyfikowaną nazwą jednodniówkę „DeFaktor”²³. Miała ona być nawiązaniem do swoich poprzedniczek i kontynuatką bogatej tradycji. Wydano jednak tylko dwa numery pisma, w których znalazły się między innymi w rubryce „Czas na debiut!” wiersze Jacka Dachtery, w dziale „Galeria” grafiki Agnieszki Grymowicz, artykuły o sztuce Piotra Zabilskiego i esej Haliny Pilonis. Po wydaniu drugiego numeru redakcja zaprzestała działalności, kończąc tym samym przedłużoną nieznacznie erę „Faktora”. Niemniej warto podkreślić, że wokół „faktorowców” przez blisko dwie dekady koncentrowało się życie kulturalne lubuskiego środowiska akademickiego i rozwijał się studencki ruch artystyczny, na przykład literackie kluby studenckie, teatry, kabarety, grupy artystyczne, na przykład kluby i grupy literackie („54”, „Kometa”, „U Jana”, „Budowa”, „Budowa II”, „Die Hülle”)²⁴, liczne kabarety, w tym literackie (m.in. „Potem”, „Trzeci Garnitur”, Teatr

22 Z redakcją „Faktora” związani byli m.in. Małgorzata Sidorowicz, Barbara Lebioda, Dżamilla Ankiewicz, Arkadiusz Olszowy, Marian Łysakowski, Ryszard Zaradny, Jolanta Kamińska, Grażyna Subocz, Piotr Maksymczak, Bożena Nadriczna, Zenon Borys, Ewa Domagała, Mirosława Nienartowicz, Maria B. Grzybowicz, Zbigniew Łuczka, Marlena Kuprijaniuk, Katarzyna Maksymczak, Bogdan Sołtyszewski, Wiesław Zerek, Tomasz Krajewski, Anna H. Wojewoda, Mirosław Reszewicz, Dorota Ogórek, Barbara Koguciuk, Leszek Lewandowski, Justyna Grygorowicz, Magdalena Bednarkiewicz, Hanna Złota, Ilona Wójtowicz, Sylwia Górka, Piotr Górski, Robert Ordecki oraz K. Żółciak, J. Rećko, W. Hładkiewicz, K. Nowicka, E. Kurzawa, C. Markiewicz, J. Rządki, K. Rutkowski, A. Ruszczynski, L. Kania, M. Kowalska, D. Świdkiewicz, E. Andrzejewska i J. Klimentko. Zob. też: R. Rudiak, *Twórczość młodych na łamach „Faktora” w latach 1975-1992*, „Bibliotekarz Lubuski” 2014, nr 37.

23 Red. naczelny, *Wstępniak*, „DeFaktor” 1992, nr 1, s. 2.

24 Do grup poetyckich należeli m.in.: do SKL „Kometa” – E.M. Konieczny, D. Koniusz, J. Pietrowski, M. Pycior, do SKP „54” – E. Kurzawa, C. Markiewicz, K. Nowicka, J. Rećko, Z.B. Sejwa, A. Weber, R.M. Jabłoński, do Grupy przy Klubie „U Jana” – Z. Bielski, W. Lubieniecki, T. Wojciechowski, a do Studenckiego Centrum Literackiego „Gremium” w Warszawie – E. Kurzawa. Z kolei do GDA „Budowy II” m.in. R. Gromadzki, J. Katarzyński i R. Rudiak, a do SK „Die Hülle” m.in. J.H. Dachtera i J. Katarzyński. Zob. E. Głębička, *Grupy literackie w Polsce 1945-1980. Leksykon*, Warszawa 1993, s. 513, s. 526 i s. 580-581; R. Rudiak, *Literacka promocja Zielonej Góry pod koniec XX wieku, czyli historia zjawisk artystycznych i wydarzeń kulturalnych*, „Studia Zielonogórskie” 2013, t. XIX, s. 49-96.

Absurdu „Żżżż”, „Turbina Pingwina”, „Uzębienie Drożdża Majkela”, „Barszcz z krokietem”, „Lajf, lajf, lajf”), teatry poezji lub teatry poetyckie („21”, „Kontakt”, „Krotas”, „Nieselekcyjni”)²⁵ oraz grupy fotografików, na przykład „Nadodrże”²⁶.

Warto wspomnieć, że po pojawieniu się już „Faktora” na krótko ukazywały się na obu zielonogórskich uczelniach inne czasopisma studenckie, mające przeważnie charakter informacyjny i sprawozdawczy. Do takich nieregularników można na przykład zaliczyć „Kurierek Konferencyjny”²⁷ pod redakcją Andrzeja Bucka wydany przez ZW SZSP w 1978 roku czy biuletyn w formie rocznika „Seminaryjczyk”, wydawany przez KDS, który ukazywał w latach 1978-1980²⁸. Kiedy na fali tak zwanych porozumień sierpniowych w WSI pojawiło się Niezależne Zrzeszenie Studentów, ono również zaczęło wydawać na powielaczu własne pisma – „Na Ukos” i „Gumowe Ucho”. Pierwsze z nich – „Na Ukos” jako jednodniówka NZS wyszła w październiku 1980 roku²⁹. Redaktorami pisma byli studenci WSI Tomasz Czyżniewski, Anna Juszczak i Jan Markowski, a później dołączył jeszcze J. Krzyżanowski z WSP. W jednodniówce najwięcej miejsca poświęcano doniesieniom z ośrodków strajkowych w kraju, odkłamywaniu historii Polski, wojnie polsko-bolszewickiej i tragicznym wystąpieniom robotniczym w latach 1956 i 1970 oraz wypadkom na Węgrzech. Nie brakowało też szkiców biograficznych, między innymi o ks. prymasie Stanisławie Wyszyńskim napisał Ryszard Furtak. Często zamieszczano odezwy, postulaty lub żądania, na przykład uwolnienia więźniów politycznych. Od numeru 7. jednodniówka wychodziła na WSP z podtytułem „Informator NZS WSiInż i WSP”. Wówczas rzadko, ale jednak, pisano o wydarzeniach kulturalnych na uczelniach, na przykład o festiwalu piosenki trampowskiej „Zimowa Włóczęga”, o projekcji filmu „Robotnicy’80” czy sporcie akademickim. Zamieszczano również rysunki, a w ostatnim, 13. numerze z listopada 1981 roku znalazł się przedruk

25 W latach 70. XX w. istniało w WSP kilka teatrów poetyckich i teatrów poezji, m.in. Studencki Teatr „Kontakt” Andrzeja Webera, Teatr Studenta WSP Ludwiny Nowickiej, „Krotas” Tadeusza Stojka, Teatr „21” Jerzego Rządźkiego, Zespół Małych Form Scenicznych (Grupa) „Nieselekcyjni” J. Małeckiego. Zob. A. Buck, *Teatry studenckie 1975-1980*, „Studia Zielonogórskie” 1997, t. III; s. 149-162; R. Więckowski, *Amatorska twórczość teatralna w Zielonej Górze*, [w:] *Zielona Góra jako ośrodek kultury*, Zielona Góra 1987, s. 108.

26 A. Bross, *Legenda Faktora*, „DeFaktor” 1992, nr 1, s. 3.

27 Kurier składał się z 2 stron, był pismem drukowanym techniką typograficzną w nakładzie 500 egzemplarzy. Zredagował go zespół Klubu Dziennikarzy Studenckich przy ZW SZSP z okazji III Wojewódzkiej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej SZSP w Zielonej Górze.

28 Biuletyn liczył od 5 do 7 stron, był ręcznie powielany w ilości 40 egzemplarzy. Redaktorami naczelnymi pisma byli: M. Hamerliński, od numeru drugiego J. Kościuk, funkcję sekretarzy zaś pełniła A. Rosińska, a następnie G. Humena. W składzie redakcji byli również: M. Szczęsna, K. Malta, M. Bartoszewicz, M. Malicka, A. Machowicz, M. Lewicki, K. Zajbert, K. Szanto, K. Paszyn, Z. Masłowski, M. Kowalska, B. Sokołowska, G. Michalak, E. Piotrowska i D. Maćkowiak.

29 Pismo wychodziło w formacie A-5. Druk sporządzany był na maszynie do pisania w liczbie 8 stron, które powielano i rozdawano bezpłatnie w nakładzie 400-500 sztuk. Od marca 1981 r. pismo wychodziło w formacie A-4, liczyło 4 strony, a niekiedy 12 stron, nakład zaś zależny był od ilości zdobytego papieru, a było to zazwyczaj 800 lub rzadziej 1000 egzemplarzy.

rysunku Ernesta Marii Langa z „Suddeutsche Zeitung”. Po zdelegalizowaniu NZS w grudniu 1981 roku pismo zakończyło swój żywot.

Z kolei „Gumowe Ucho” pierwszy raz ukazało się w listopadzie 1981 roku jako wydanie popołudniowe³⁰. Była to gazeta codzienna strajkujących studentów WSIInż. Redaktorzy podpisali się jako Komitet Strajkowy. W gazetce pisano nieco o kulturze, na przykład o teatrze Styk i sztuce Helmuta Kajzara lub o spotkaniu z przewodniczącym wojewódzkiego oddziału PAX Andrzejem Czernym. Były też rubryki „Okiem kinomana”, „Kino” i „Film”, pisano o sporcie oraz podawano godziny nabożeństw. W numerze 15. zamieszczono piosenkę grupy „Pod Budą”, a w ostatnim tekst *Roty* Marii Konopnickiej. Strajk zakończono po 13 dniach i wtedy też – 3 grudnia 1981 roku – ukazał się ostatni, 17. numer „Gumowego Ucha”, po czym rozwiązano jego redakcję.

Dłuższy żywot miał natomiast wydawany techniką kserograficzną „Biuletyn Informacyjny Zielonogórskich Studentów”, który pojawił się w maju 1979 roku³¹. W kwietniu 1980 roku od numeru 6. pismo zmieniło tytuł na „Ucho” i ukazywało się do 1981 roku (wyszło 16 numerów). Redaktorem biuletynu był Mieczysław Więckowicz, zastępcą Krzysztof Malicki, a od 1980 roku Krzysztof Zajbert³². Numer 4. w grudniu 1979 roku poświęcony był „Kulturze”, a 9. w 1980 roku „Nauce”. W biuletynie zamieszczano niekiedy wiersze studentów, na przykład Ewy Urbańskiej i Eugeniusza Kurzawy, ale też i ówczesnego noblisty Czesława Miłosza. Ponadto publikowano recenzje krytycznoliterackie Barbary Sokołowskiej i Dariusza Świdkiewicza, aforyzmy w magazynie „Biuletynek” Krzysztofa Malickiego, teksty o jazzie i kulturze autorstwa Heńka Pawlickiego, o piosence pisał Adam Machowicz, a o wydarzeniach kulturalnych Mieczysław Więckowicz. Numery uzupełniały liczne zdjęcia członków Studenckiej Agencji Fotograficznej – Szczepana Stąpela, Wiesława Żejmy, Marka Bartoszewicza i Arkadiusza Jeske lub rysunki Leszka Hermanowicza, Adama Machowicza i Krzysztofa Malickiego. Wówczas też w numerze 13. z inicjatywą reaktywacji Klubu Poetyckiego przy Klubie WSI „U Jana” wyszedł Heniek Pawlicki. W grudniu 1980 roku zmienił się skład redakcji, który stanowili wspólnie studenci obu szkół wyższych, między innymi: Kaśka Baług, Maciek Wiercioch, Heniek Pawlicki i Leszek Hermanowicz z WSI oraz Grażyna Humenna, Krzysztof Zajbert, Adam Machowicz i Barbara Sokołowska z WSP. Ostatni, 16. numer „Ucha” ukazał się w maju 1981 roku. Pismo reaktywowano na krótko w 1988 roku przy Radzie Okręgowej ZSP. Jego redaktorem był Leszek Lewandowski,

30 Biuletyn z adnotacją „do użytku wewnętrznego”. Były to cztery strony druku sporządzanego na maszynie do pisania formatu A-4, odbijane na powielaczu.

31 Pismo miało format A-5, wychodziło w okładce i liczyło 16 lub 22 strony. Nakład wahał się od 500 do 1000 sztuk, drukował je Zakład Poligrafii w WSP. Biuletyn wydawał KDS przy ZW SZSP. Od grudnia 1980 r. pismo w formacie A-5 drukowane było przez miejskie przedsiębiorstwo Lubtour w nakładzie 600 lub 1000 sztuk. Redakcję „Ucha” tworzyli: M. Malicka, K. Marchlewska, E. Ciećka, M. Górczak, K. Sztranc, D. Świdkiewicz, J. Kościuk, K. Baług, G. Humenna, A. Moczydłowski, B. Kaniewska, A. Machowicz, I. Kozioł i T. Kusior.

32 Sekretarzami redakcji byli Grażyna Humenna, a później również Adam Machowicz.

a wspomagała go Ewa Andrzejewska (ukazały się trzy numery)³³. Jako ciekawostkę warto przytoczyć, iż pod koniec lat 70. ubiegłego stulecia przy KDS w WSI istniał oddział ogólnopolskiego tygodnika studenckiego „Politechnik”.

W grudniu 1990 roku rektorat Wyższej Szkoły Inżynierskiej uruchomił wydawanie własnego „Biuletynu Informacyjnego WSI”³⁴. Ukazało się 49 wydań tego nieregularnika w okresie istnienia uczelni, a po przemianowaniu na Politechnikę Zielonogorską w 1996 roku biuletyn ukazywał się jeszcze do 2001 roku, a więc do chwili mariażu z WSP i przekształceniu obu szkół w Uniwersytet Zielonogórski. Redaktorem naczelnym biuletynu był Andrzej Politowicz. W piśmie zamieszczano głównie informacje z życia uczelni i środowiska naukowego, przedstawiano sylwetki inżynierów naukowców i wykładowców, niekiedy prezentowano też wieści ze sportu akademickiego. W 51. numerze „Biuletynu Politechniki Zielonogórskiej” z grudnia 1996 roku znalazł się na przykład okolicznościowy wiersz Konstantego I. Gałczyńskiego, co było ewenementem.

W lutym 1997 roku również WSP im. T. Kotarbińskiego zaczęła wydawać swój biuletyn „Głos Uczelni”³⁵, który ukazywał się co dwa miesiące, a prezentowano w nim artykuły naukowe i informacyjne autorstwa pracowników uczelni. Pismo ukazywało się do 1999 roku (wyszło 12 numerów), a jego redaktorem naczelnym był historyk Dariusz Dolański. Od drugiego numeru w redakcji byli jeszcze Marta Dłużewska, Henryk Krajiński i Mieczysław Ostrowski. W biuletynie publikowano rubrykę sylwiczną „Prasówka” Marty Dłużewskiej i Dariusza Grzemnego, dział o nowościach wydawniczych oficyny WSP „Nowe książki” i kącik „Biblioteka”, redagowany między innymi przez Ewę Adaszyńską, Ewę Nodzyńską i Ewę Kwaśniewicz. Przedstawiano sylwetki i dorobek pracowników uczelni. Zamieszczano także eseje, na przykład o twórczości Marcelego Prousta autorstwa Karola Smużniaka czy relacje z Sympozjum Mickiewiczowskiego Małgorzaty Mikołajczak. Interesujące omówienia poświęcone pracom artystów-plastyków znajdowały się w dziale „Galeria WSP” prowadzonym przez Ewę Nodzyńską oraz w „Galerii Instytutu Sztuki i Kultury Plastycznej” redagowanej przez Jarosława Dziegielewskiego. Na drugiej stronie okładki każdego numeru w dziale „Prezentacje” dużo miejsca poświęcano plastynom, zarówno pracownikom, jak i studentom. W ten sposób przedstawiono prace między innymi Agaty Zbylut, Alicji Godlewskiej, Agnieszki Grymowicz, Julity Kłosińskiej, Patrycji Frydrych, Moniki Pietkiewicz, Aleksandry Górskiej, Norberta Marcyjanika, Katarzyny Walczak, Pawła Pałki, Tomasza Meisingera, jak również fotoreportaże Zbigniewa Żubra, Jakuba Kosiaka i Marka Lalki.

33 Biuletyn wychodził wówczas w formacie A-5, liczył 4 lub 8 stron w nakładzie do 1000 sztuk.

34 Pismo wychodziło w nakładzie 150-250 egzemplarzy w kredowej okładce, w formacie A-4 i objętości od 8 do 24 stron. Drukował je Zakład Poligrafii WSI.

35 Wychodziło ono w formacie A-4 w kredowej, kolorowej okładce, liczyło od 16 do 32 stron, drukowano je na Poligrafii WSP. Pismo miało także swój indeks ISSN, a od numeru 6 sprzedawano je w cenie 1,50 zł.

To właśnie na bazie wspomnianego „Biuletynu Politechniki Zielonogórskiej” i dwumiesięcznika WSP „Głos Uczelni”, w październiku 2001 roku wyszedł nowy miesięcznik społeczności akademickiej „Uniwersytet Zielonogórski”³⁶, którego redaktorem prowadzącym, a potem naczelnym został Andrzej Politowicz, wówczas kierownik Centrum Informacji i Promocji UZ, a po jego śmierci w sierpniu 2005 roku redaktorem pisma została Ewa Sapeńko, zarazem rzecznik prasowy UZ. Pismo ukazuje się do dziś, ma charakter *stricte* informacyjny, ale często zawiera biografie naukowców i artystów związanych z uczelnią i miejscowym środowiskiem akademickim³⁷. Opiekę graficzną nad pismem od 2003 roku sprawował prof. Jan Berdyszak. O twórcach z Wydziału Artystycznego w miesięczniku pisały między innymi Janina Wallis i Paulina Komorowska-Birger, o koncertach i dokonaniach pracowników Instytutu Muzyki Anna Boczan-Borodziej i Jerzy Szymaniuk, o wystawach plastycznych Ewa Nodzyńska, o nowościach wydawniczych oficyny UZ między innymi Irena Bulczyńska, Anna Dobrychłop, Anna Rudkowska, Ewa Popiłka i Ewa Sapeńko. Niekiedy na okładkach prezentowano prace wykładowców Instytutu Sztuki i Kultury Plastycznej UZ. Przez 13 lat, do grudnia 2014 roku, ukazało się 220 numerów miesięcznika.

Wspomniane pisma nie były jednak broszurami studenckimi, które podobnie jak wcześniejsze tytuły „Ogryzki”, „Etcetera”, „Środowisko”, „Ucho” czy „Faktor” redagowane były li tylko przez studentów i dla studentów, stanowiąc zarazem swoiste i niezależne forum ich wypowiedzi, zwłaszcza artystycznej.

Pod koniec lat 90. ubiegłego wieku, a więc zarazem pod koniec istnienia WSP, sześć lat po zaprzestaniu ukazywania się efemerycznego „DeFaktora”, pojawiły się nowe pisma studenckie. Istny boom wydawniczy w tym okresie wynikał z coraz powszechniejszego dostępu do nowych technik wydawniczych. Pisma, co prawda, nadal wydawano techniką kserograficzną, ale teraz był już do nich łatwy dostęp, natomiast komputeryzacja i technika cyfrowa sprawiły, że przygotowanie numeru do druku było niezwykle proste i szybkie. Pierwsze pojawiło się pismo studenckie „Wspak”³⁸, którego numer inauguracyjny wyszedł w marcu 1998 r. Redagowali je studenci Zakładu Komunikacji Językowej i Społecznej WSP, głównie uczący się na kierunku filologii polskiej ze specjalnością

36 Wydawcą miesięcznika jest Uniwersytet Zielonogórski, a pismo od 2006 r. ukazuje się w nakładzie 800 egzemplarzy (przed i w 2004 r. wychodziło w nakładach 1200 i 1700 egz.).

37 Współpracują z nim m.in. Anetta Barska, Tomasz Belica, Marek Dankowski, Renata Grochowalska, Dorota Herbisz, Robert Korneluk, Pola Kuleczka, Katarzyna Kwiecień-Długosz, Alicja Lewicka-Szczegóła, Marcin Mrugalski, Magdalena Steciąg, Joachim Syga, Anna Urbańska, Janina Wallis, Kinga Włoch, Tadeusz Kurowski, Monika Duchoń, Robert Skobelski, Barbara Literska, Jarosław Kuczer, Agnieszka Gąsiorowska, Dorota Krassowska, Marceli Tureczek, Katarzyna Sanocka, Andrzej Obuchowicz, Joanna Wyrwa, Lidia Kozdrowska, Joanna Borgensztajn, Agnieszka Rożewska, Mariusz Michta, Anna Walaszek-Babiszewska, Andrzej Pieczyński, Magdalena Grycuk, Katarzyna Subsar, Jacek Rusiński i inni.

38 Początkowo pismo liczyło 12 stron formatu A-4 i było bezpłatnie kolportowane, rok później wydawano już 8 stron w cenie 50 groszy.

dziennikarską. Od 1999 r. redaktorem prowadzącym, a następnie naczelnym pisma był Roman Hudak, a sekretarzem Piotr Toporowski. Od 2002 r. redaktorem naczelnym została Beata Walocha. W jednodniówce od początku zamieszczano stronę „Hyde Park Wspaka”, w którym znalazło się miejsce na wiersze czy miniatury prozatorskie. Trend, jaki pojawił się w tym okresie w publicystyce i wypowiedzi artystycznej, to obowiązująca również w prezentacjach literackich maniera, że ich autorzy nie ujawniali się formalnie, drukując pod pseudonimami, inicjałami czy tylko imionami. Na łamach „Wspaka” zadebiutowali między innymi Krzysiek Rojewski, Dariusz Bogacz (ps. Dariusz Krezus) i Black More oraz miniopowiadania Gaga. W piśmie pojawiała się także strona humorystyczna „Na poważnie” redagowana przez Roberta Chmielewskiego oraz „Kulturowo”, gdzie nieraz załączano tekst poetycki. Niekiedy ostatnia strona „Wspaka” zatytułowana „Poezja” zawierała utwory, głównie anonimowe. Od 2000 roku dział poezji prowadził Dariusz Krezus. W „Galerii WSPAK-a” prezentowano natomiast grafiki i sylwetki studentek ASK Anny Ratajczyk i Doroty Janiak. Lakoniczne omówienia nowości wydawniczych czy publikacje o tematyce kulturalnej zamieszczały między innymi Agnieszka Pękalska i Agata Kotowska, rysunki zaś Dawid Kulczycki, a fotografie Dorota Janiak. Dużo i zawzięcie natomiast polemizowano we „Wspaku” z redaktorami innych periodyków studenckich, jakie pojawiły się w tym czasie, zwłaszcza z „Kartkówki”. Łącznie do czerwca 2002 roku ukazały się 22 numery „Wspaka”. Były nawet plany, aby pismo to stało się oficjalnym organem studentów uniwersytetu i było finansowane przez uczelnię³⁹.

Wspomniana zaś „Kartkówka”⁴⁰ zaczęła wychodzić w 1998 roku. Było to pismo cotygodniowe zielonogórskiego środowiska studenckiego, wydawane przez Koło Akademickie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży przy Politechnice Zielonogórskiej i Duszpasterstwa Akademickie „Piwnica” i „Stodoła”. Pomysł wydawania gazetki w formie ulotki narodził się w DA „Piwnica” z inicjatywy ówczesnego duszpasterza akademickiego ks. dr. Andrzeja Draguły i grupy studentów, którą tworzyli: Barbara Dziadura i student I roku polonistyki Jarosław Nieradka (oboje piszący wcześniej w „Aspektach”) oraz Joanna Legierska, Małgorzata Sobotkiewicz i Sebastian Gaik. Pierwszym redaktorem naczelnym „Kartkówki” był ks. dr Andrzej Draguła (redaktorem pozostał do 2000 r.), po nim zespołem redakcyjnym kierował ks. Zbigniew Zdanowicz. Najwięcej miejsca w tygodniku poświęcano działalności duszpasterskiej, podając terminy nabo-

39 Redaktorami „Wspaka” byli m.in.: Agnieszka Pękalska, Beata Walocha, Anita Rożek, Małgorzata Tatarynowicz, Monika Warcaba, Krystyna Wąsiura, Krzysztof Stelmarczyk, Anita Duraczewska, Łukasz Kasprzyk, Tomasz Stolarek, Karolina Fórmanowska, Sylwia Pyrka, Piotr Pacyna, Mikołaj Bącal, Agata Kotowska, Piotr Toporowski i graficy Dawid Kulczycki, Sławomir Szliter oraz Dorota Janiak jako fotograf.

40 Była to w zasadzie kartka formatu A-4, odbijana na czarno-białym ksero w nakładzie 500 egzemplarzy, rozdawana bezpłatnie, z adnotacją pod winietą „do użytku wewnętrznego”. Większość dziennikarzy pisała pod pseudonimami lub inicjałami. Zob. też: B. Walocha, *Wspak*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2002, nr 3, s. 13.

zeństw i spotkań środowisk młodzieży katolickiej zgromadzonej w DA „Piwnica” przy kościele pw. Najświętszego Zbawiciela, DA „Stodoła” przy kościele pw. św. Józefa w Zielonej Górze oraz DA „Studnia” przy kościele św. Stanisława Kostki w Sulechowie, które dołączyło w 2000 roku, kiedy uruchomiono tam w 1998 roku Wyższą Szkołę Zawodową Administracji Publicznej. Pozostałe informacje ograniczały się do podawania cotygodniowego repertuaru kinowego, teatralnego, studenckich rozgrywek sportowych czy też publikacji listów od czytelników. Stałe rubryki „Kartkówki” to także okienko z mottem zaczerpniętym z Ewangelii i relacje z działań KSM.

Od 2002 roku pismo stało się dwutygodnikiem lubuskiego środowiska studenckiego⁴¹. Wydawcą był już KSM Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej. Redaktorem naczelnym została wówczas Aleksandra Latkowska z PWSZ w Gorzowie, redaktorem prowadzącym Zbigniew Guszpit, a opiekunem redakcji był ks. Wojciech Jurek. Półmiesięcznik swoim zasięgiem obejmował teraz także Gorzów i Słubice, gdzie powstały również szkoły wyższe, a gazeta miała w tych miastach swoje oddziały (w Gorzowie: w Instytucie Wychowania Fizycznego, na Wydziale Teologicznym UAM, w Wyższej Szkole Bankowości oraz w Słubicach, przy Collegium Pollonicum)⁴². W tym okresie publikowano tylko poezję okolicznościową, na przykład o tematyce świąt bożonarodzeniowych, drukując teksty Adama Ziemiańnika czy Janusza Barana. Jeśli zaś pojawiały się jakieś miniatury poetyckie studentów, to były one publikowane pod pseudonimami. O poezji pisała głównie Katarzyna Białowąs, recenzje nowości wydawniczych zamieszczali między innymi Marcin Szczęsny, Piotr Maciąg, Anna Iwanicka, Kinga Żurawska i Basia Śpiewak, o filmie pisała Agata Janicka, o wydarzeniach kulturalnych Ewa Sapeńko i Grzegorz Stodolny, o muzyce Tomasz Wyburczy i Adam Brosz, o sporcie Kamil Siałkowski, a rysunki wykonywał Artur Wychowalek.

W 2004 roku redaktorem naczelnym został Piotr Maciąg z PWSZ w Sulechowie, a rola prowadzącej przypadła Marii Małeckiej z UZ, która od następnego roku przejęła funkcję redaktor naczelną. Wówczas pojawiło się okienko „Studenckie muzy”, w którym między innymi znalazł się wiersz Justyny Nowak, o nowościach wydawniczych pisała natomiast Bogna Urbańczyk, artykuły o kulturze publikowała Dorota Kołodko, a o muzyce Paulina Nykiel.

Od października 2004 roku „Kartkówka” była już miesięcznikiem, wychodziła z podtytułem „Gazeta lubuskiego środowiska studenckiego”, miała też nową winietę, barwną rozkładówkę ze zdjęciami z wydarzeń studenckich, a drukowała ją spółka Lubpress (wydawca „Gazety Lubuskiej”). Do tego momentu wyszło 118 numerów periodyku. W miesięczniku zamieszczano okienko z wierszem „Dla Ducha”, w którym publikowali Maria Małecka i Błażej Kowalczyk lub poeci ukrywający się pod pseu-

41 Ukazywało się już w formacie A-4 i objętości 8 stron.

42 Nakład w tym czasie wzrósł do 2200 sztuk. W 2003 r. pismo miało już format A-3 i była to praktycznie dwustronicowa kartka wydawana techniką ksero.

donimami: Asan, Ryba, a sporadycznie były też wiersze Jana Pawła II. Szerzej omówiono zaś prezentację tomiku *Wiersze moje* Błażeja Kowalczyka z Głogowa, wówczas studenta II roku polonistyki⁴³. Ostatni numer pisma ukazał w grudniu 2005 roku i był w sumie 126. wydaniem „Kartkówki”, z którą związanych było przeszło 30 redaktorów i współpracowników⁴⁴.

Trzecim pismem studenckim, jakie pojawiło się pod koniec lat 90. minionego stulecia, była jednodniówka „Drobne Uwagi Politycznych Amatorów”⁴⁵ z podtytułem „Humanizm. Polityka. Filozofia”, założone przez studentów politologii: Piotra Dubasa, Piotra Markiewicza i Adama Schefflera. Od 2003 roku pismo stało się miesięcznikiem studentów UZ, które drukowano w drukarni wydawnictwa Lubpress, liczyło już 16 stron i było bezpłatne. Wówczas zdarzały się wydania sięgające nawet 5 tys. egzemplarzy. Redaktorem naczelnym pisma był Adam Scheffler, jego zastępcą Wojciech Leśniowski, a od 2005 roku Marcin Gwizdalski. W piśmie niemal od początku zamieszczano fragmenty prozy znanych pisarzy światowych, na przykład Kurta Vonneguta, Franza Kafki, Jamesa Joyce’a, Johna Kerouaca, Rolanda Topora, Stanisława Lema czy utwory poetyckie Charlesa Baudelaire’a, Artura Rimbauda, Brunona Jasińskiego, Czesława Miłosa i wiersze humorystyczne Jarosława Iwaszkiewicza i Krzysztofa Mętraka. Była też rubryka zawierająca aforyzmy i refleksje znanych, acz niepokornych myślicieli, na przykład Johna Milтона, Tadeusza Rittnera, Alberta Einsteina, Oscara Wilde’a, Bertolta Brechta, Josipa Brodskiego, Homera, Stanisława J. Leca, Haliny Poświatowskiej, Feuerbacha, Izaaka Babela, albo poglądy Ryszarda Kapuścińskiego czy Piotra Najstuba. W 2003 roku pojawiały się już rubryki z wierszami i miniaturami prozatorskimi. Zamieszczano też przedruki ze „Szpilek” i rysunki Henryka Sawki. Z czasem wyodrębniono miejsce na prezentacje literackie miejscowych studentów. Pojawiła się też rubryka literacka „Siorbiąc kakao”. Na łamach pisma zadebiutowali wierszami między innymi Marcin Figiel, Mózgol, Józef K., Amen, kryminałki zaś pisywał Dariusz Powąski. Z kolei tematykę kulturalną w swoich tekstach żywo podejmowali Katarzyna Sęk i Igor Skrzyczewski (związany z „4 Różami dla Lucienne”). Sporo miejsca (podobnie jak we „Wspaku”)

43 Pojawiały się także artykuły m.in. Patrycji Kucharskiej, Pauliny Koniecznej, Arkadiusza Mieczynskiego, Adama Włodarczyka, Arkadiusza Żabickiego, Karoliny Starosty, Pawła Bożejki, Pauliny Sobkowiak, Damiana Skibińskiego, Wiolety Kozłowskiej, Małgorzaty Majer, Katarzyny Zagożdżon oraz fotoreportaż Michała Grzegorka.

44 Z redakcją związani byli m.in.: Dawid Chodziński, Hubert Sagan, Joachim Syga, Marcin Machowski, Zbigniew Guszpit, Marcin Guca, Patrycja Kucharska, Arek Mieczynski, Małgorzata Jagiełło, Paulina Konieczna, Ania Sikora, Mirka Suchecka, Arkadiusz Babicki, Adam Włodarczyk, Karolina Starosta, Wioleta Kozłowska, Paulina Sobkowiak, Paweł Bożejko, Łukasz Kuszyński, Damian Skibiński, Aurelia Radziukiewicz i Małgorzata Majer. Zob. M. Machowski, *Studenci nie gęsi, swą gazetę mają. Historia „Kartkówki”*, „Niedziela” 2002, nr 44; *idem*, *Dwutygodnik żaków. 5 lat pisma studenckiego „Kartkówka”*, „Niedziela” 2003, nr 14.

45 Pierwsze numery pisma ukazały się w formacie A-4, liczyły 8 stron i drukowano je techniką kserograficzną w nakładzie 100-300 egzemplarzy. Od 2004 r., kiedy uczelnia przejęła finansowanie pisma, wychodziło ono bezpłatnie w liczbie 1500 sztuk.

poświęcano też na polemikę z redaktorami „Kartkówki”, która wzbudzała irytacje i kontrowersje braci żakowskiej.

W 2004 roku nazwę miesięcznika skrócono do „DUPA”⁴⁶. Artystyczne *varia* ukazywały się odtąd w rubryce „Pociąg kulturalny”, redagowanej przez Michała Drzewoszewskiego, pojawiła się też rubryka komiksowa „Tartak” (wcześniej nosiła nazwę „Komiksy mamy w Dupie”), w której prezentowano grafiki zielonogórskiej Galerii Twórców Galera, między innymi Igora Myszkiewicza i Sławomira Sznajdera. Zamieszczano również rysunki Rafała Fedry, kolaże Karoliny Wiktor oraz prace wizyjne Sławomira Shuty. Łącznie ukazało się do 2005 roku 36 numerów, a z redakcją związanym było kilkanaście osób⁴⁷.

Już po powstaniu Uniwersytetu Zielonogórskiego na uczelnianym rynku prasowym pojawiła się kolejna – i jak dotychczas – najdłużej ukazująca się gazeta studencka, jaką jest miesięcznik „UZetka”⁴⁸. Pierwszy numer ukazał się w listopadzie 2002 roku. Pierwszym redaktorem naczelnym był Paweł Ławrynowicz, student informatyki. Rok później pismo wychodziło jako organ prasowy Samorządu Studenckiego⁴⁹. Znajdowały się w nim recenzje i krótkie omówienia nowości filmowych, fonograficznych i książkowych oraz informacje o repertuarze zielonogórskich instytucji kultury – teatru, kin, filharmonii etc. Najczęściej na temat nowości wydawniczych pisały Joanna Klepacka i Ilona Pawłowska, o teatrze Kaja Rostkowska i Agnieszka Ogrodowska, o muzyce Karol Tokarczyk, o filmie Kasia Jagiełowicz i Mateusz Babula, o wydarzeniach kulturalnych między innymi Jan Walczak, Bożena Pyrdoł, Małgorzata Michałowska, Magdalena Barczyńska, felietony zaś Anna Spanbrucker i Klaudia Lubieniecka. Kącik poezji, który pojawił się od 3. numeru, zawierał między innymi wiersze Konrada Wojtyły, studenta polonistyki, oraz limeryki Pchły Szachrajki autorstwa Jana Brzechwy. Pojawiały się też relacje Claudii ze spotkań autorskich, na przykład z Hanną Krall czy Olgą Tokarczuk, bądź wzmianki autorstwa Marzenny Antoniak o zielonogórskim klubie fantastyki Ad Astra. Wówczas także pojawił się stały kącik „Poezja de luxe”, w którym wiersze publikowali między innymi Bartosz Konopnicki, Łukasz Mańczak, Justyna Gołyga, Adam Pisarczyk, Dorota Hanula, Andriej Kotin oraz poeci piszący pod pseudonimami⁵⁰.

46 Tytuł miał swój numer ISSN, wychodził w formacie A-3, liczył 16 stron kolorowych i zawierał reklamy.

47 Redaktorami lub współpracownikami „DUPA” byli m.in.: Jakub Chudy, Piotr Kubacki, Konrad Zarzycki, Katarzyna Sęk, Marta Lewandowska, Paweł Semeniuk, Karolina Kulesza, Marta Zdanowska, Sergiusz Wolski, Michał Lechowicz, Dagmar Mierzwiński, Piotr Hudak, Jarosław Psiuk, Andrzej Czardasz, Krzysztof Fugas, Marcin Jania i Olga Zborowska.

48 „UZetka” liczyła 8 stron (od 2. numeru już 16) w kolorowej okładce i była bezpłatna. Od 2003 r. ukazywała się w nakładzie 5 tys. egzemplarzy, a jej druk zapewniała spółka Lubpress. Pismo było już wtedy komercyjnym wydawnictwem, zawierającym sporo reklam wielu usługodawców. Od 2004 r. tytuł miał własny numer ISSN.

49 Więcej o historii pisma zob. K. Rostkowska, *Dekada „UZetki”*, „UZetka” 2012, nr 88, s. 3.

50 Np. Mateo, Madlen, Madelaine, Koala, Ilona.

W 2005 roku najpierw zastępcą redaktora naczelnego, a następnie redaktorem naczelnym „UZetki” zostaje Kaja Rostkowska, jej zastępcą natomiast Jan Walczak. Redaktorem działu kultury była K. Lubieniecka, a działu recenzji i rozrywki Ewa Antosiak. W tym czasie pojawiła się kolumna „Wytrzeszcz” z wierszami oraz wywiadami i prezentacjami miejscowych artystów, na przykład Zygmunta Kowalczyka, Artura Bellinga, Andrieja Kotina, Błażeja Kowalczyka oraz dział „Prześwietlenie”, a w nim biografie Radosława Czarkowskiego czy Wojtka Kozłowskiego. Można było też znaleźć wiersze Andrzeja Bursy i Adama Ziemiańnika lub artykuły Marcina Jerzyńka o poezji Zbigniewa Herberta. Wówczas na krótko powrócił kącik „Poezja de luxe” i komiksy na stronie „Wytrzeszcza”, a od grudnia 2006 roku ukazywała się kolumna „Nie tylko poezja” Błażeja Kowalczyka. W niej znalazły się poezje między innymi Darii Lisieckiej, Dominika Korzeniowskiego, Krystiana Sai, Magdaleny Ruty, Artura Lawrenca, Hanki Pietruszewskiej, Moniki Mielcarek, Joanny Marcinkowskiej, Joanny Kasproicz, Agnieszki Witalis, Jarosława Kliksa, Krzysztofa Pietrzaka, M. Kalinowskiej, M. Kuprynowicza, Bartosza Konopnickiego, Błażeja Kowalczyka oraz twórców piszących pod pseudonimami⁵¹.

Od 2007 roku wydawanie „UZetki” przejęło Stowarzyszenie Gazety Samorządu Studenckiego⁵². Sekretarzem redakcji był wówczas Karol Tokarczyk, z kolei od 2008 roku zastępcą redaktor naczelnej została Kornelia Kornosz⁵³. Od grudnia 2008 roku dział „Nie tylko poezja” przejęła Iwona Turzańska i wkrótce rubryka z liryką ukazywała się pod nazwą „Myśl słowem pisana”. Wiersze w niej prezentowali między innymi Mirosława Szott, Anna Kaczkowska, Monika Schmidt, Alan Aleksandrowicz, Emil Gorowy, Urszula Seifert oraz poeci tworzący pod pseudonimami⁵⁴, ponadto prozę publikowała Numiria. Gazeta od tej pory zaczęła wychodzić poza ramy środowiska, prezentując prace licealistów, a nawet gimnazjalistów oraz dokonania absolwentów WSP i UZ. Promowano na przykład twórcę powieści kryminalnych Krzysztofa Koziółka czy poezję Anny Marii Szewczuk-Szwedo, członków ZLP. W 2010 roku

51 Np. Anuśki, Franczes, Nemezis, Emila, Macieja zwanego Judaszem, Stańczyka, Lema, R.C., Smart Doga, Vinga, Tarka i Lawy.

52 Drukiem periodyku zajęła się Agora w Pile, nakład zwiększono do 10 tys. egzemplarzy, a objętość do 32 stron w kolorze. Natomiast sam miesięcznik kolportowano bezpłatnie do 20 powiatów województwa lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego. Wydawcą czasopisma zostało Stowarzyszenie Mediów Studenckich, które prowadzi także rozgłośnie Radio Index. Zob. K. Rostkowska, *Największe pismo studenckie*, „UZetka” 2012, nr 87, s. 2-3.

53 W tym okresie w redakcji znalazło się wielu młodych dziennikarzy, m.in. Maciej Kancerek, Emilia Rogala, Katarzyna Uryasz, Tomasz Kołodziej, Anna Dzikowicz, Matylda Kazimierczak, Kamil Zajęc, Łukasz Michalewicz, Grzegorz Biszczyk, Karolina Bibik, Paula Mościcka, Michał Stachura, Konrad Zawiaślak, którzy poruszali tematy związane z kulturą, sztuką, historią oraz problematyką społeczną. Ponadto z redakcją związani byli m.in.: Urszula Marciniak, Iwona Duda, Monika Augustyniak, Krzysztof Tomicz, Kamil Kwaśniak, Beata Walocha, Martyna Basaj, Marek Pakoński, Paweł Ptaszyński, Jan Walczak.

54 Np. Ewelina G., Goya, K., bzd, M.K., En, eye85, J.G. i McGyver.

magazyn literacki przejęła Urszula Seifert, a nosił on nazwę „Wasza poezja. Milion myśli” i był emitowany także na antenie Radia Index. W dziale tym utwory poetyckie publikowali między innymi Agnieszka Barczewska, Rafał Woliński, Dariusz Muskała, Iza Zubka, Bolesława Wdzięczna, Joanna „Oxyria” Jankowska, Iwona Buczkowska, Jakub Rawski, Zofia Marks, Angelika Maria Piątkowska, Jan Rychner, Joanna Iwanicka, Joanna Jakubik, Wanda Stańczak, poeci pod pseudonimami⁵⁵, a także członkowie Klubu Szufladera z Domu Harcerza. Recenzje nowości książkowych zamieszczała Jadwiga Matuszczak z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej, o zielonogórskim teatrze pisały Monika Adamska, Michał Cierniak, Michał Stachura, Dawid Włodarczyk i Agnieszka Oleśniewicz, o sztuce Jakub Suszka, o fotografice Paulina Mietłowska, o literaturze Krzysztof Olszak, Paweł J. Sochacki, Mateusz Jędraś, Inga Witt, Damian Łobacz, Marta Soczek, Mateusz Kasperczyk oraz Kaja Rostkowska i Jakub Rawski.

W latach 2012-2013 w „UZetce” zamieszczano wywiady z poetą Krzysztofem Kowalczykiem, który wydał zbiorek *Poezje nienazwane* (rok wcześniej wydał własnym sumptem trzy tomiki wierszy), z pisarzem i felietonistą Pawłem J. Sochackim, rozmowę z prof. Wiesławem Hładkiewiczem o twórczości Umberto Eco oraz po raz kolejny wywiady z Krzysztofem Koziołkiem i Andriejem Kotinem, a także rysunki i komiksy między innymi Patryka Skibińskiego.

Ostatnim czasopismem, jakie pojawiło się na zielonogórskim uniwersytecie, był studencki kwartalnik polonistyczny „LiteraT”⁵⁶, który ukazał się w kwietniu 2006 roku. Redaktorem naczelnym pisma był Marcin Jerzynek, student III roku polonistyki. Opiekunem naukowym była Małgorzata Mikołajczak, a od 2007 roku Anastazja Seul. Kwartalnik podzielono na działy: rozprawy i szkice, poezja i proza, teksty krytyczne, zielonogórska scena oraz literackie *varia*. Na łamach „LiteraTa” artykuły krytyczne zamieszczali między innymi Dorota Poślednia, Anna Cejmer-Kamińska, Marcin Domasiewicz, Liwiusz Piórko i Krystian Saja, szkice i rozprawy Łukasz Kamiński, Anna Maria Kawka, Rafał Borzystowski, Anna Rudkowska, Agata Wikierska, Marzanna Antoniak, Maria Roszak, Anna Samek, Mariusz Osiński, Małgorzata Zimniak, Jakub Rawski i Anna Bielska, a recenzje teatralne Anna Dziublewska, Andriej Kotin, Agnieszka Jerzynek, Joanna Marcinkowska oraz Marcin Jerzynek. Z kolei utwory poetyckie publikowali Katarzyna Bachta, Michał Eggert, Agnieszka Szuryga, Rafał Krzymiński, Edyta Gaczyńska, Marika M.J. Sobczak, Kamil Ginter, Mirosława Szott, Joanna Szpruta, Krzysztof Kowalczyk, Maciej Drozd, Radosław Kolago, Ewa Mielnik, Weronika Mazurek (przekłady), Magda Zaryczyńska, Joanna Oleszkiewicz, Patryk Świtek, Katarzyna Pawlak, Marzena Jurek, Magdalena Bandurak, Katarzyna Adam,

55 Np. Basza, A-ta, Natalia S.

56 Broszura była bezpłatna, liczyła 32 niekiedy 42 strony w formacie A-4 wraz z kolorową okładką. Pismo w nakładzie 300 egzemplarzy finansował Instytut Filologii Polskiej i Wydział Humanistyczny UZ, a drukowała oficyna uniwersytecka.

Robert Calm oraz Bartosz Konopnicki, Jakub Rawski, Rafał Borzystowski i Andriej Kotin, a z kolei Krystian Saja zamieścił fragmenty sztuki dramatycznej⁵⁷. Na okładce 8. numeru w październiku 2008 roku znalazły się również prezentacje kompozycji plastycznych Jana Berdyszaka, Jerzego Grabowskiego i Jana Tarasina czy grafik komputerowych Jozefa Jankovicia. W sumie wyszło 10 numerów, a pismo ukazywało się do kwietnia 2009 roku, to jest do chwili ukończenia studiów przez Marcina Jerzyna.

Wielu początkujących redaktorów, poetów, prozaików, eseistów, publicystów, reportażystów, rysowników, grafików i fotoreporterów, którzy debiutowali czy to na łamach „Ogryzków”, „Środowiska”, „Faktora”, „Ucha”, „Na Ukosu”, „DeFaktora”, „Wspaka”, „Kartkówki”, „Drobnych Uwag Politycznych Amatorów”, „UZetki” czy też „LiteraTa”, miało możliwość medialnego i środowiskowego zaistnienia, rozwijania pasji i kontynuowania kariery dziennikarskiej, artystycznej, literackiej, plastycznej, fotograficznej lub naukowej. Kilku podjęło pracę w profesjonalnych zespołach prasowych, redakcjach radiowych i telewizyjnych, wydało książki literackie, zostało przyjętych do zawodowych organizacji twórczych⁵⁸, kilku też związało się z instytucjami kultury i nauki bądź ze szkołami wyższymi, zdobywając stopnie naukowe. Jeszcze inni związali się z teatrem, filmem i estradą, stając się członkami profesjonalnych, ogólnopolskich organizacji lub stowarzyszeń regionalnych⁵⁹. I to zjawisko najpełniej odzwierciedla dopływ kadr literackich, jaki miało zapewnić nadanie zielonogórskiej WSP statusu uczelni humanistycznej⁶⁰. Grupy artystów, dziennikarzy i pisarzy wyrosłych na gruncie wydawnictw studenckich stały się środowiskową awangardą, intelektualną i artystyczną śmietanką czy też miejską elitą społeczną, realizując tym samym cel powołania Uniwersytetu Zielonogórskiego, który zapoczątkowała w latach 50. ubiegłego stulecia wizja „lubuskiej drogi do uniwersytetu”.

57 Z osób debiutujących na przełomie wieków w zielonogórskich pismach studenckich samodzielnie pozycje książkowe w okresie późniejszym wydali: D. Bogacz, B. Kowalczyk, K. Wojtyła, A. Kotin, M. Szott, J. Rawski i K. Kowalczyk. Natomiast osoby, które wówczas publikowały w czasopiśmie uczelnianym, w latach następnych publikacje naukowe, opracowania historyczne lub książki eseistyczne wydały: M. Mikołajczak, D. Dolański i A. Draguła.

58 Np. Związku Literatów Polskich.

59 Np. Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej, Związku Polskich Artystów Plastyków, Stowarzyszenia Polskich Artystów Karykatury, Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Związku Polskich Autorów i Kompozytorów, Związku Artystów Scen Polskich, Związku Polskich Artystów Fotografików, Amatorskich Stowarzyszeń Fotograficznych w Polsce i Lubuskiego Towarzystwa Fotograficznego.

60 Zob. A. Buck, *Literacki ruch młodych...*, s. 113-114; A.K. Waśkiewicz, *Lubuskie środowisko literackie w latach 1955-1973*, „Rocznik Lubuski” 1978, t. X, s. 254.